

De onderkant is zonder twijfel analytisch het meest interessante deel van de arbeidsmarkt. Alles komt hier samen: uitkeringen, minimumloon, ontslagbescherming, onderwijs, vakbondslidmaatschap, personeelsverloop, enzovoort. Althans in theorie, maar ook in de praktijk? Heeft de onderkant wel zo vaak recht op ontslagbescherming of op een uitkering? Wat stelt de bescherming van het minimumloon voor als zelfs volgens het CPB “de rol van het wettelijk minimumloon (lijkt) te zijn uitgespeeld als effectieve bodem voor de onderkant van het loongebouw”? Het minimumloon is nagenoeg weggevaagd. Van 1979 tot 2005 daalde het reëel met achttien procent; zo bleef het 33 procent achter bij het mediane uurloon, 45 procent bij de topdecil van de lonen. Het is te gemakkelijk dit toe te schrijven aan uiteenlopende productiviteit. Integendeel, de arbeidsproductiviteit steeg meer in de laagbetaalde detailhandel dan in de hoogbetaalde financiële diensten. De Nederlandse bevolking maakt nu relatief meer laagbetaalde uren en minder beterbetaalde uren dan aan het eind van de jaren zeventig. Dat is een verontrustende ontwikkeling, en het gestegen onderwijsniveau van de bevolking zou het tegenovergestelde doen verwachten. Het midden van de loonverdeling krimpt aanmerkelijk. De stijgende onderkant en het dalende midden stellen het arbeidsmarktbeleid voor fundamentele problemen als het daar geen rekening mee houdt. Laagbetaald werk is nu per saldo part-time: het part-time aandeel groeide van 25 naar 70 procent. Het wordt overwegend verricht door secundaire verdieners, zoals studenten en huisvrouwen. Beide groepen hebben een comfortabele uitgangspositie: een studiebeurs of een huishouden waar al een inkomen is, en ze hebben alle belang bij werken in deeltijd. Tegenover deze concurrentie staan schoolverlaters of werkzoekende uitkeringsgerechtigden voor een haast onmogelijke opgave om een bestaan uit hun baan te halen. Is de ver-deeltijding onvermijdelijk dan moet een *level playing field* gecreëerd worden als uitgangspunt voor beleid. Bijvoorbeeld, stimuleer de onderwijs-

prestatie van de mbo'er met een diplomabonus en geef daarna een baanstartbonus, elk 1500 euro; laat de uitkeringsgerechtigde die een halve baan vindt met een uurloon tot dertig procent boven het minimumloon, de helft van de uitkering behouden; stimuleer uitzendbureaus om deeltijdbanen tot voltijd te combineren. Het Nederlandse model is per saldo een model van lage lonen. Alles waar het prat op gaat, wereldkampioen deeltijdwerk of OESO-kampioen jeugdwerkgelegenheid en vrouwelijke werkgelegenheidsgroei, komt in extreme mate samen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Wie bepleit dat vrouwen in deeltijd meer arbeidsuren gaan maken, moet zich bewust zijn van die sterke samenhang. En ook van de parttime-val, het marginaal belastingtarief geschapen door de arbeidskorting dat bij uurlonen tot ver boven het minimumloon prikkelt tot parttime werken teneinde het jaarkomen onder het volwassen minimumloon te houden. Zo'n inkomen heeft maar liefst dertig procent van alle werknemers, waarvan negentig procent parttimers. En, waar moeten die vrouwen eigenlijk heen als het midden leegloopt? De continue loonmatiging van het poldermodel drukt het midden omlaag en heeft het minimumloon tot het vergeetputje gemaakt. De winst van deeltijdbanen onttrekt voor velen het zicht op de teleurstellende productiviteitsontwikkeling die bij de voortgezette matiging hoort. Onze productiviteit bleef sinds 1979 al tien procent achter bij nota bene de Verenigde Staten, en tot veertig procent bij de ons omringende landen. Die neerwaartse spiraal kan worden doorbroken door in het midden te investeren, in onderwijs en beloning. Dan komt de rest misschien niet vanzelf, maar wel gemakkelijker. Dat dit geen utopie is, laat Denemarken zien: een stabiel en veel lager percentage laagbetaalden, een hogere werkgelegenheidsgraad en ook nog aanmerkelijk meer productiviteitsgroei.

LITERATUUR

Salverda, W., M. van Klaveren en M. van der Meer (red.) (2008) *Low-wage work in the Netherlands*. New York: Russell Sage.